

Mannen, vrouwen en data-uitglijders

Martin Heijnsbroek

16 maart 2018

Nu data en algoritmes een steeds grotere rol in de maatschappij gaan spelen, sijpelt ook de taal van de data door in onze samenleving. En ook dat gaat niet zonder verwarring en missers.

'It's a question of time', antwoordde hij wel eens op een vraag tijdens een persconferentie. En ook niet te vergeten natuurlijk: 'the three points are inside'. Louis van Gaal kon als coach van Manchester United de Engelse journalisten in volledige taalverwarring achterlaten. Misschien een beetje beschamend, maar ook best wel grappig.

Op het hoogtepunt van de Koude Oorlog liet Sovjet-leider Nikita Chroetsjov de hele wereld sidderen, vanwege een vertaalfout. Hij zou de Verenigde Staten gaan 'begraven', aldus de media. In het Russisch had hij echter gezegd dat zijn volk 'het Westen zou overleven'. Niet een heel vriendelijke boodschap, maar ook niet direct een dreigement om kernwapens voor in te gaan zetten.

Nu data en algoritmes een steeds grotere rol in de maatschappij gaan spelen, sijpelt ook de taal van de data door in onze samenleving. En ook dat gaat niet zonder verwarring en uitglijders.

Een paar weken geleden zag ik een inmiddels 8 miljoen keer op YouTube bekeken interview met de Canadese hoogleraar psychologie Jordan Peterson. Cathy Newman van de Britse zender Channel 4 ondervroeg hem over de nog steeds aanzienlijke salariskloof tussen mannen en vrouwen. In de discussie schakelde Peterson ineens over naar de taal van de data. Een taal die interviewer Newman niet machtig bleek, waardoor ze volledig onderuit ging in dit gesprek - zonder dat ze het zelf door had.

Peterson legde haar uit dat het verschil in salaris tussen man en vrouw niet noodzakelijk door het geslacht komt. Hij legde in het interview uit dat je altijd de multivariabele analyse moet volgen. Daarmee bedoelde hij dat je het effect van andere variabelen zoals leeftijd, beroepsgroep, interesse, maar ook persoonlijkheidsverschillen tussen man en vrouw moet meenemen. En dat met deze analysetechniek de verschillen met name blijken te komen door andere variabelen, en dus niet door het geslacht.

Ook dichter bij huis wordt de taal van de data ingezet om discussies te winnen. Thierry Baudet vroeg zich in de Tweede Kamer af of VVD-fractieleider Klaas Dijkhoff het causale verband zag tussen het gebruik van referenda in Zwitserland en een hogere betrokkenheid van de burger bij de politiek. Daarop reageerde Dijkhoff droogjes dat hij wel de correlatie zag, maar niet de causaliteit. Baudet kwam al snel op glad ijs terecht, omdat Dijkhoff deze taal net iets beter beheerste. De VVD'er maakte trouwens wel een foutje in zijn logica: op basis van één observatie (in dit geval Zwitserland) kan je nooit een correlatie tussen variabelen waarnemen.

De ijsvloer wordt nog gladder als de taal van de data vermengd wordt met politiek correcte taal. Dat is natuurlijk een garantie voor echt hard uitglijden, met name voor data-adepten. Toen onlangs het Forum voor Democratie geen afstand wilde nemen van een 'onderzoek over gemeten IQ-verschillen tussen rassen', zei minister Kajsa Ollongren dat deze uitspraken onacceptabel zijn, omdat ieder mens gelijk is. Een sociaal wenselijk en handig argument om het FvD in de hoek van de discriminatie te zetten, maar niet serieus te nemen in de taal van de data, waar je je afvraagt of de gemeten verschillen significant zijn, en natuurlijk wat ze betekenen.

Laatst had ik een zakendiner bijeen tech-bedrijf waar ze hun bestdoen om voor elke vacature minimaal 50% vrouwelijkesollicitanten te spreken. Ik kon het niet nalaten hen te vragen wat de logica van deze 50% is, als er bijvoorbeeld meer mannen onder het aantal afgestudeerde informatici zit. Ik vraag me namelijk af of je op deze manier recht stimuleert dat er meer vrouwen informatica gaan studeren. Of wordt hier het paardenmiddel van 'positieve' discriminatie ingezet, met als risico dat je talentselectie minder effectief is?

Om niet uit te glijden in een leuk gesprek over zo'n gevoelig onderwerp, stapte ik over naar de politiek correcte taal. Want natuurlijk vond ik het mooi als mijn dochters softwareontwikkelaar zouden worden, en daarmee zowel de salariskloof overbruggen als het glazen plafond openbreken. De discussie werd er zo niet scherper op, maar wel een stuk gezelliger.

